

Heidi Laitalainen

Lelukokonaisuuksien kierrätys varhaiskasvatuksessa osana kestäväää kehitystä

Kehittämistehtävä

Syksy 2020

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Varhaiskasvatuksen täydentävät opinnot (60 op.)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kehittämistehtävän tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tutkinto-ohjelma: Varhaiskasvatuksen täydentävät opinnot (60 op.)

Tekijä: Heidi Laitalainen

Työn nimi: Lelukokonaisuuksien kierrätys varhaiskasvatuksessa osana kestävää kehitystä

Ohjaaja: Pia-Christine Sainio

Vuosi: 2020 Sivumäärä: 25 Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena oli kehittää toimintatapa päiväkodin lelujen hyötyjen maksimointiin. Alunperin tarkoitus oli kehittää päiväkodin leluhankintojen hyötyjen maksimointia, mutta koronan aiheuttamien säästötoimenpiteiden vuoksi aiheutta oli muokattava. Päiväkodeissa on olemassa jo valtavasti leluja, jotka kuitenkin usein jäävät yhteen ja samaan ryhmään. Halusin luoda tavan, jolla päiväkodin yhteisistä leluista saadaan mahdollisimman paljon iloa irti koko päiväkotia ajatellen.

Kehittämistehtävän pääteemana olivat kestävä kehitys ja lasten osallisuus. Kestävä kehitys on kestäviä kulutusvalintoja, joiden taustalla ovat turhan kulutuksen välttäminen, elinkaariajattelu, säästeliäs luonnonvarojen ja energian käyttö, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen sekä oikeudenmukaisuus. Kestävän kehityksen kasvatukseen kuuluu kulutuksen ja kestävä toiminnan pohtiminen lasten kanssa. Kasvattaja kannustaa lasta jakamaan omastaan ja käyttämään vain sen, mitä kulloinkin tarvitsee, näin lapsi oppii luonnonvarojen säästämistä ja ymmärtää kierrättämisen merkityksen, jolloin lapsen rooli hyvinvoinnin tekijänä korostuu.

Työn lopputuloksena syntyikin toimintasuunnitelma, jossa lapset osallistuvat yhdessä tarkoin harkitun lelukokonaisuuden keräämiseen ja valittu lelukokonaisuus siirtyy kuukauden välein toiseen ryhmään. Tällöin lapset saavat käydä valitsemassa äänestämällä myös omaan ryhmäänsä joka kuukausi lelukokonaisuuden. Vanhatkin lelut tuntuvat uusilta ja mielenkiintoisilta, kun niitä voidaan vaihtaa. Tarkoituksena ei ollut laittaa huonoja leluja ryhmästä kiertoan, vaan pohtia lasten kanssa, millaisista leluista muut ryhmät voisivat ilahtua. Yksittäisten lelujen sijasta tarkoituksena oli kerätä lelukokonaisuus, jolla toisessa ryhmässä saadaan aikaan leikki. Ajatuksena prosessin taustalla oli koko ajan: kun annat hyvää, saat hyvää. Suunnitelma jäi toistaiseksi koronatilanteen vuoksi vaille toteutusta, mutta toimintasuunnitelmaa voi hyödyntää tulevaisuudessa kaikissa Suomen päiväkodeissa.

Asiasanat: Kestävä kehitys, osallisuus, lelu, leikki

SISÄLTÖ

Kehittämistehtävän tiivistelmä	1
SISÄLTÖ	2
1 JOHDANTO	3
2 LELUJEN JA LEIKIN MERKITYS VARHAISKASVATUKSESSA.....	5
2.1 Vygotskyn ja Piaget'n ajatuksia leikistä	5
2.2 Leikkikalujen historia ja kehittyminen	6
2.3 Lelut ja leikki kehityksen ja oppimisen lähteenä	8
2.4 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	10
2.5 Kestävä kehitys ja ympäristökasvatus.....	12
3 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS	14
3.1 Tietoja päiväkodista	14
3.2 Tavoitteet, menetelmät ja kehittäminen.....	15
3.3 Kehittämistehtävän eteneminen	15
3.3.1 Lelukansion päivitys ja suosittujen lelujen kartoitus	16
3.3.2 Toimintasuunnitelma	17
4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	20
LÄHTEET	22
LIITTEET	25

1 JOHDANTO

Idea tähän kehittämistehtävään lähti työpaikaltani Seinäjoen varhaiskasvatuksesta ja työyhteisö oli prosessissa mukana koko ajan. Lopullinen aihe kuitenkin muutti muotoaan koronaviruksen aiheuttamien säästötoimenpiteiden vuoksi. Alun perin tarkoituksena oli pohtia, miten koko päiväkotia saisi tulevista leluhankinnoista enemmän irti. Jokaisessa ryhmässä on tietenkin pysyviä perusleluja, mutta pohdimme isompien kokonaisuuksien hankkimista. Etteivät leluhankinnat menisi aina niin, että joka ryhmä hankkii hieman samoja perusleluja, kuten lääkäritarvikkeet, vaan saisimme isompia ja hienompia lelukokonaisuuksia kiertämään ryhmissä lasten iloksi.

Ajatuksena oli yhteisellä harkinnalla ja kauaskantoisella katseella hankkia päiväkotiin muutama kattavampi lelukokonaisuus, kuten esimerkiksi barbileikki tai Ryhmä Hau -leikki. Näitä lelukokonaisuuksia sitten kierrätettäisiin ryhmästä toiseen sovituna ajankohtana, esimerkiksi kuukauden ensimmäisenä maanantaina.

Joskus elämä tulee hyvienkin ideoiden tielle ja niin kävi nytkin koronaviruksen muuttaessa kevään aikana monia asioita, esimerkiksi uudet hankinnat päiväkotiin kiellettiin. Päätimme yhdessä työkavereiden kanssa muuttaa lähestymistapaa lelujen hankinnasta lelujen talonsisäiseen kierrättämiseen. Päiväkodissamme oli olemassa jo valtava määrä leluja, ja pohdimme, saisiko niistä koottua kokonaisuuksia kiertämään ryhmissä. Eli tavoitteena olisikin saada maksimoitua hyödyt jo olemassa olevista leluista koko päiväkotia ajatellen ja käynnistää toimintatapa syksyllä sekä lisätä ekologista ajattelua ja kestävää kehitystä päiväkodin arjessa.

Varhaiskasvatuksen perusteissa (2018, 32) sanotaan, että päiväkodissakin voidaan arjen valinnoilla ja toimilla opettaa vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Tämä tarkoittaa esimerkiksi välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Salosen (2012, 12) mukaan kestävä kehityksen kasvatukseen kuuluu kulutuksen ja kestävä toiminnan pohtiminen lasten kanssa. Kasvattaja kannustaa lasta jakamaan omastaan ja käyttämään vain sen, mitä kulloinkin tarvitsee. Lapsi oppii luonnonvarojen säästämistä ja ymmärtää kierrättämisen merkityksen, jolloin lapsen rooli hyvinvoinnin tekijänä korostuu. Varhaiskasvatuksen rooli kestävä kehityksen arvojen ja asenteiden edistämässä on siis merkittävä.

Kaikkien harmiksi koronatilanne vallitsi vielä syksylläkin, joten emme voineet lähteä toteuttamaan suunnitelmaa. Lisäksi työsuhteeni päättyi syksyyn, joten idean kokeileminen jäi vielä odottamaan parempia päiviä. Lasten kanssa ehdimme kuitenkin keskustella paljon kierrätyksestä ja tekemään muita projekteja teemaan liittyen. Kehittämistehtävän tuloksena kaikesta huolimatta syntyi toimintasuunnitelma, jota on mahdollista hyödyntää muissakin päiväkodeissa, kun halutaan säästää kustannuksissa, opettaa ekologisuuutta ja saada enemmän hyötyä irti päiväkodin yhteisistä leluista.

2 LELUJEN JA LEIKIN MERKITYS VARHAISKASVATUKSESSA

Leikki on lapsen tapa suhtautua ympäröivään maailmaan ja omaksua tietoa. Lapsen kokemukset ja havainnot heijastuvat leikkeihin. ”- -” Leikissä lapsi luo ystävyyssuhteita ja kontakteja muihin ja oppii ottamaan toiset huomioon. Leikki on itseilmaisun väline. (Helenius & Hummelahinen 2013, 14.)

2.1 Vygotskyn ja Piaget'n ajatuksia leikistä

Perustaa leikin kasvatuksessa ja opetuksessa sovelletulle teoreettiselle tarkastelulle ovat luoneet muun muassa Lev Vygotsky ja Jean Piaget. Vygotsky on lähestynyt aihetta kulttuurihistoriallisesta näkökulmasta ja Piaget kehityopsykologisesti leikkiä tulkiten. Lapsen leikkiä alettiin näinä aikoina mieltää lapselle kuuluvana vapaa-aikana ja lapsen oikeutena. (Opetushallitus 2016, 3.)

Lev Vygotskyn kehittämässä leikin teoriassa on kyse siitä, että leikki on älylliselle kehitykselle välttämätön edellytys. Kuvitteellisten tilanteiden luominen leikin avulla johtaa abstraktin päättelyn kehittymiseen. Vygotsky korosti, että lasten mielikuvitusleikin innoittajana on älyllisten prosessien ja tunne-elämän välinen vuorottelu. Leikissä lapset voivat toteuttaa toiveita, joita he eivät voi saavuttaa todellisuudessa. Leikin teoriassa painotetaan leikin ja leikkikalujen merkitystä nimenomaan lapsen kehityksen kannalta. Vygotsky muodosti käsitteen lähikehityksen vyöhyke, jolla hän tarkoitti aluetta lapsen aktuaalisen ja potentiaalisen taitotason välillä. Aktuaalinen taitotaso kuvaa sitä, mitä lapsi jo hallitsee yksin ja potentiaalinen taitotaso sitä, mitä hän tulee myöhemmin hallitsemaan. Toisin sanoen lapsi osaa huomenna sen, minkä hän tänään tekee taitavamman aikuisen kanssa. Aikuisen opetuksen lisäksi leikki ja leikkikalut luovat Vygotskyn mukaan lapselle tällaisen lähikehityksen vyöhykkeen ja ovat näin ollen olennainen tekijä lapsen kehityksessä. (Vygotsky 1971, 103; Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 168-169.)

Jean Piaget jakaa leikin harjoittelu-, symboli-, rooli- ja sääntöleikkiin. Hänen mukaansa leikki on toimintaa, jossa uudet toimintamallit sekoittuvat vanhoihin malleihin ja aiemmin totuttuun käyttäytymiseen. Hän on yhdistänyt leikkiin näkemyksen assi-

milaatiosta ja akkomodaatiosta. Assimilaatiossa lapsi yhdistää uuden asian vanhoihin malleihin ja toimintatapoihin, kun taas akkomodaatiossa lapsi muokkaa vanhojen mallien eli skeemojen tilalle täysin uuden mallin toimia. Vaikka Piaget'n mukaan assimilaatio on erityisen tärkeä ja opettavainen osa leikkiä, näkee hän erityisen tärkeänä osana myös spontaanuuuden. Lapsen kehittyessä myös leikeistä siirrytään kehittyneempiin sääntöleikkeihin älyllisen toiminnan kehittyessä. (Piaget 1999, 148.) Piaget liittikin leikin lapsen älykkyyden kehitykseen ja korosti lapsen ajattelun kehitykselle olevan eduksi, jos lapsi saa mahdollisuuksia tutkia ja muokata ympäristöään (Opetushallitus 2016, 3).

2.2 Leikkikalujen historia ja kehittyminen

Vaikka lelut ovat aikojen saatossa muuttuneet paljon, palvelevat ne edelleen samaa perustarkoitustaan. Ne heijastavat lapsen ympärillä olevaa monimutkaista aikuisten maailmaa ja antavat lapselle mahdollisuuden päästä mielikuvitus valloilleen ja tavan käsitellä kokemiaan asioita. Leikkikalujen historiassa sarjoina tuotetut leikkikalut saivat länsimaissa alkunsa vasta 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla teollistumisen ja kasvatusideologian vaikutuksesta (Hänninen 2003, 56). Suomessa sata vuotta sitten suurimmassa osassa koteja lasten lelut tehtiin itse. Kovin monella lapsella ei ollut kaupasta ostettuja leluja. (Suomen Leluyhdistys ry, 2016.) Aikuinen ompeli lapsen leikkikaluksi nuken, veisti hyrrän tai teki pajupillin. Moni sai tästä myös ammatin itselleen perustaessaan lelutehtaan. Myös muut ammatinharjoittajat saattoivat osallistua leluntekoon. Suutari teki nahkapallon, puuseppä nuken kehdon ja läkkiseppä helistimen. (Lehto 1996, 15.)

Lasten lelut ovat aina heijastaneet sen hetkistä maailmaa, kulttuuria, arvoja, ihanteita, tapahtumia ja näkökulmia. Kun ihminen meni kuuhun, lapset leikkivät esimerkiksi avaruusleluilla. Sota-ajan Suomessa lapset leikkivät sotaleluilla. (Suomen Leluyhdistys ry, 2016.) Sota-aikana ympäri maailmaa perinteiset nuket muuttuivat lääkäreiksi, miliiseiksi ja lentäjiksi, jos leluja oli edes saatavilla. Leluilla oli tarkoitus saada kiintymystä omaa isänmaata ja sen saavutuksia kohtaan. Myös matkailu toi Suomeen uudenlaisia leluja, kuten Venäjältä tullut kaikkien tuntema maatuska. (Heinimaa 2005, 7, 23.)

Lelukaupat.fi -sivuston mukaan top 50 myydyimpien lelujen joukossa ovat tällä hetkellä esimerkiksi Lucy interaktiivinen koiranpentu, Hot Wheels -parkkitalo äänellä ja valoilla, Ryhmä Hau vahtitorni -leikkisetti, lääkarilaukku sekä Brio junarata. Näistä voi päätellä, että niin uudenlaiset elektroniset ja interaktiiviset lelut kuin perinteisetkin lelut ovat lasten suosiossa. Markkinoiden trendit leviävät lasten keskuudessa esimerkiksi päiväkodin lelupäivinä. Tuolloin lapsi näkee, millaisia leluja muilla on ja mitkä lelut ovat suosittuja. (Hakola 2013, 70.)

Osa leluista on brändännyt itsensä niin, että ne ovat säilyttäneet suosionsa tähän päivään saakka, kuten barbit ja legot. (Greider, [viitattu 3.8.2020].) Osa leluista on ajan saatossa saanut erilaisen tarkoituksen, esimerkiksi nukke. Ennen nukke oli lelu, jota lapsi hoivasi ja jonka avulla tytöt harjoittelivat äidillisiä taitoja. Nykyään nukke voi monesti olla toimija, kuten työssäkäyvä barbi. (Suomen Leluyhdistys ry, 2016.) Vähäisestä lelumäärästä on siirrytty valtaviin lelumääriin ja isoon rahabisnekseen. Ennen vanhaan kotimaisuus oli leluissa iso asia, mutta nykyään suomalaisia leluvalmistajia on melko vähän, esimerkiksi Plasto. Vaikka aikuinen arvostaisi kotimaisuutta, hyviä työoloja ja ekologisuutta, ei lapsi erottele kotimaisia ja ulkomaisia leluja. Lapsi mieltyy leluun syistä, joilla ei ole tekemistä aikuisen ajatusten kanssa. (Lehto 1996, 125.)

Lastenohjelmat ja elokuvat ovat myös aina suuresti vaikuttaneet myytäviin leluihin. Esimerkiksi Star Wars, Transformers ja Teini-ikäiset mutanttinijakilpikonnat vaikuttivat suuresti lelutuotantoon. Tietokoneteknologian yleistyttyä koteihin 1990-luvulla tamagotchit eli virtuaalilemmikit olivat jokaisen lapsen joulutoiveena. Myöskin pelikoneet, kuten Nintendo, yleistyivät. Lelut alkoivat sisältää elektroniikkaa, pitää ääntä ja ne osasivat liikkua. Alkoi syntyä hyvin interaktiivisia leluja. (Greider, [viitattu 3.8.2020].)

Tänä päivänä elektroniikka on tullut lelujen ohella isoksi osaksi lasten elämää. Lisääntynyt ruutu-aika on aiheuttanut niin aktiivisen leikin kuin leluilla leikkimisenkin vähentymistä. Osa aikuisista pelkää, että elektroniikka on alkanut syrjäyttää fyysisiä leluja. Tutkimusten mukaan liika elektroniikalle altistuminen lapsena voi aiheuttaa aggressiivista käytöstä, ylipainoa sekä kommunikaation vähentymistä. (Healey & Mendelsohn 2019, 4.) Aivoliitto (2019) kuitenkin rauhoittelee, ettei syrjäyttämistä ole toistaiseksi ainakaan tapahtunut, vaikka fyysisillä leluilla leikkiminen onkin saattanut

vähentyä. Aivoliitto muistuttaa, että tietokonepelitkin ovat eräänlaista leikkiä ja usein myös sosiaalista toimintaa. Vanhempien tehtävänä on pitää huolta, että lapsella jää tarpeeksi aikaa ulkoiluun, kavereiden tapaamiseen ja lepoon. Joskin monen aikuisen olisi hyvä tarkastella nykyistä kriittisemmin omien digilaitteiden käyttönsä vaikutuksia perheessä.

2.3 Lelut ja leikki kehityksen ja oppimisen lähteenä

Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 21.)

Leikillä on merkittävä kehityksellinen tehtävä ja pitkä evolutiivinen historia. Luonto on ohjelmoinut ihmisen etsimään toimintaa ja kehitystä tukevia myönteisiä kokemuksia. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. (Opetushallitus 2016, 8.) Leikki antaa lapsen kehittää mielikuvitustaan, näppäryyttä sekä fyysistä, kognitiivista ja emotionaalista voimaansa. Leikki on tärkeää aivojen kehitykselle ja antaa valmiuksia kohdata hankalia tilanteita myöhemmin elämässä. (Ginsburg 2007.) Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen harjoittelu. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Havainnointi, kokeilu ja yhteisön sääntöjen oppiminen kuuluvat leikkiin. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 39.) Parhaimmillaan leikki tuottaa ryhmässä yhteisöllisyyttä, osaamista sekä positiivista tunneilmastoa (Opetushallitus 2016, 6).

Lapselle leikki on tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa, ei tietoinen oppimisen väline. Leikki tuottaa lapselle iloa ja mielihyvää sekä antaa mahdollisuuden kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita mielikuvituksen avulla. Lapsi saa kokeilla omia kykyjään ja uskalluksen rajoja. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 38–39; Opetushallitus 2016, 8.) Leikki voi olla samaan aikaan mielikuvitukseen perustuvaa, totisinta totta, dynaamista, rentouttavaa, kehittävää, luovaa, vakavaa, hauskaa, vuorovaikutteista ja yksinleikkiä (Holappa, Kangas & Costiander 2019). Kun lapsi kokee jotain itselleen tärkeää, merkittävää tai uutta, on luonnollista, että kokemus tulee osaksi leikkiä. Leikissä lapsi osaa ja uskaltaa mitä tahansa. Hän voi tehdä mahdottomasta

mahdollisen. Leikissä lapsi pystyy joustavasti siirtymään kuvitteelliseen maailmaan ja sieltä takaisin. (Terveyskylä 2018.)

Lelujen tarkoitus on myös viihdyttää, mutta niissä on olemassa pedagoginen ulottuvuus. Lelujen toivotaan edistävän lapsen kehitystä ja opettavan niitä arvoja, jotka yhteiskunnassa vallitsevat. Leluilla on myös myönteisiä vaikutuksia itse leikkiin. Leikin alku voi mennä kahdella tavalla. Joko niin, että ensin valitaan leikki ja sitten leikkiin liittyvä materiaali tai toisinpäin, jolloin itse lelut innostavat tietynlaiseen leikkiin. Leluilla voi olla keskeinen rooli leikin käynnistymisessä sekä jatkumisessa ja ne rikastuttavat leikkiä. Ei myöskään tule unohtaa sitä puolta, että lelut yksinkertaisesti tuovat lapsille myös iloa ja turvaa, esimerkiksi unilelun muodossa. (Nevalainen 2006, 17–18; Hakola 2013, 71.)

Moni lelu on tehty niin, että ne mahdollistavat lapselle yksinleikin. Näillä leluilla voi myös leikkiä toisten kanssa. Yhdessä leluilla leikkiminen mahdollistaa tärkeiden ystävyysuhteiden luomisen. Lelut voivat myös monimutkaisuudessaan vähentää leikissä tapahtuvaa kommunikaatiota, jos lapsen keskittyminen menee liikaa itse leluun ja sen toimintoihin. (Nevalainen 2006, 19–20.) Lasten oma, keskinäinen leikki on merkittävä tekijä lapsen sosiaalisten taitojen, luovuuden, empatian ja itsetuntemuksen kehittymisessä. Ohjatussa leikissä aikuinen voi auttaa lapsia kehittämään taitoja, joita he sitten käyttävät yhteisessä, omaehtoisessa leikissä. (Vehkalahti & Urho 2013, 83.)

Lapsi ei välttämättä leiki lelulla tavalla, jonka aikuinen on suunnitellut. Lelujen merkitys voi siis muuttua riippuen leikistä. Esimerkiksi rakennuspalikka voi toimia leikissä puhelimenä, rahana tai jäätelönä. Lelun realistisuus näyttää vaikuttavan siihen, miten mielikuvitukseksella tavalla sitä käytetään. Mitä yksinkertaisempi lelu, sitä enemmän lapsi keksii sille käyttötarkoituksia. Korkearealistiset lelut säilyttävät alkuperäisen tarkoituksensa useammin. Korkearealistiseksi leikkikaluksi luokitellaan lelut, jotka ovat todellisten esineiden tarkkoja kopioita, kun taas matalarealistisia leluja ovat esimerkiksi rakennuspalikat ja pahvilaatikot, jotka eivät muistuta aitoja esineitä. Näin ollen yksinkertaisemmat lelut, kuten rakennuspalikat, saattavat antaa lapselle enemmän tilaa kekseliäisyydelle ja mahdollisuuden käyttää mielikuvitus-

taan. Lapset kuitenkin itse mieluummin usein valitsevat korkearealistisia leluja leikeihinsä ja niistä onkin usein helpompi aloittaa. Leikeissä olisi siis hyvä olla tarjolla sekä matala- että korkearealistisia leluja. (Nevalainen 2006, 10, 21.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 38, 57) mukaan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia. Päiväkodin henkilöstön on tärkeää havainnoida ja dokumentoida esimerkiksi juurikin lasten leikkiä, sillä se lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Näitä havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Leikki antaa lapselle mahdollisuuden harjoitella sosiaalista vastavuoroisuutta. Lapsi oppii, että joskus voi joutua sitoutumaan toisen leikki-ideaan eikä oma idea pääsekään yhteiseen leikkiin. Vähitellen lapsi oppii neuvottelemaan asioista, jotta saadaan aikaan yhteinen hyväksyttävä ratkaisu. (Jantunen, Suutarla & Heino 2019, 105.) Lapsen ajattelu kehittyy tarinoiden ja leikin avulla ja se onkin tärkeä vaihe matkalla käsitteelliseen ajatteluun, symboliseen ajatteluun ja maailman teoreettiseen hahmottamiseen. (Opetushallitus 2016, 9).

2.4 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Viimeisten vuosikymmenten aikana on lapsen kuulemisen sekä osallisuuden merkitystä alettu korostaa myös varhaiskasvatuksessa. Tämä on osa laajempaa yhteiskunnallista kehitystä, joka korostaa yksilöiden osallisuutta. Osallisuus on toimijuutta, joka toteutuu erityisesti sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017.) Lapsen osallisuudessa on kyse siitä, miten hän voi olla mukana määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa hänen etunsa turvaamiseksi tehtävää työtä. Oman identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää saada mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä itselle merkittävässä yhteisöissä. (Lastensuojelun käsikirja 2019.) Osallisuus on kokemus kuulumisesta johonkin, tunne oman toiminnan ja ajatusten merkityksestä ja vaikutuksesta sekä mahdollisuus toimia oman kiinnostuksen mukaan (Meriluoto, Marila-Penttinen & Lehtinen 2015, 7).

Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 30.) Lasten osallisuus merkitsee usein sitä, että kasvattajat joustavat omista etukäteissuunnitelmistaan, kun lasten mielenkiinto ja aloitteet vievät muualle. Lasten näkökulma asioihin voi poiketa yllättävästi aikuisten näkökulmasta, mikä itsessään haastaa kasvattajia refleктоimaan ja kyseenalaistamaan omaa ajattelua ja toimii näin pontimena ammatilliselle kehitymiselle. (Koivula ym. 2017).

Jos lapsi haluaa toimia ja vaikuttaa, sille on oltava tilaa. Osallistuminen voi jollekin olla läsnä olemista tai kuuntelemista, toisen osallistuminen voi puolestaan näkyä toimintana. Osallistuminen ei kuitenkaan ole velvollisuus, vaan mahdollisuus. Paras tapa tukea osallisuutta onkin luoda ja tarjota mahdollisuuksia, ei velvoittaa toimimaan. (Meriluoto ym. 2015, 9) Osallisuus edellyttää oikeanlaista tunnetilaa ja onnistuneet osallisuuden kokemukset herättävät osallistuvissa erilaisia myönteisiä tunteita. Perustana on niin lapsen kuin kasvattajankin luottamus itseen ja muihin. Lapsi uskaltaa tulla mukaan yhteiseen toimintaan sekä esittää ajatuksiaan vain, kun hän voi luottaa kyseiseen tilanteeseen ja läsnä oleviin ihmisiin sekä itseensä toimijana. Peruluottamukseen vaaditaan, että lapsi kokee tulevaisuuden ymmärretyksi ja hyväksytyksi ympäristössään ja osaa itse tulkita ympäristönsä ihmisiä ja tapahtumia. (Koivula ym. 2017.)

Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 26.) Osallisuus ei ole vain mukanaoloa ja osallistumista johonkin valmiiksi järjestettyyn toimintaan, vaan siihen sisältyy mahdollisuus aidosti vaikuttaa omaan ja yhteiseen yhdessäoloon ja toimintaan. Siihen kuuluu myös lasten osallisuus päätöksentekoon. Tämä edellyttää sekä kuulluksi tulemistä että muiden kuuntelemista. (Koivula ym. 2017.) Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, so-

pimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat. Kokemus yhteisöön kuulumisesta on lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeistä. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 20, 27.)

2.5 Kestävä kehitys ja ympäristökasvatus

Kestävä kehitys on jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata tulevillekin sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Kestävässä kehityksessä ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. (Ympäristöministeriö 2017.) Ajan saatossa kestävä kehitys käsitteenä on tullut yhä moniulotteisemmaksi, poliittisesti latautuneeksi ja sisällöllisesti muuttuvaksi. Lähtökohta on ihmiskeskeinen, mutta eri ulottuvuudet – ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen, mahdollistavat ristiriitaisten intressien ajamista saman käsitteen alla. Tavoitteena on yksilöiden ja yhteisöjen toiminnan muuttaminen siten, että toiminta sovitetaan luonnon asettamiin ekologisiin reunaehtoihin. (Sarkkinen 2017; Luomi ym. 2010, 9.)

Ympäristökasvatus sivuaa kestävästä kehityksestä. Ympäristökasvatus tukee yksilöiden ja yhteisöiden arvojen, taitojen sekä toimintatapojen muuttumista kestäväksi kehitykseksi (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 20). Kestävä elämäntapa on toimintatapoja, joissa huomioidaan valintojen ekologiset, taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset sekä paikallisesti että maailmanlaajuisesti. Se on kestäviä kulutusvalintoja, joiden taustalla ovat turhan kulutuksen välttäminen, elinkaariajattelu, säästeliäs luonnonvarojen ja energian käyttö, luonnon monimuotoisuuden turvaaminen sekä oikeudenmukaisuus. (Sarkkinen 2017.)

Varhaiskasvatuksen rooli kestävästä kehityksestä arvojen ja asenteiden edistämisessä on merkittävä (Salonen 2012, 12). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 32) jatketaan samaa ajatusta. Päiväkodissakin arjen valinnoilla ja toimilla opetetaan vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Tämä tarkoittaa esi-

merkiksi välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Parikka-Nihti ja Suomelan (2014, 21, 36) mukaan ympäristökasvatuksen tavoitteena on lisätä lasten ympäristömyönteisiä asenteita ja saada heidät tiedostamaan oma riippuvuutensa ympäristöstä. Tarkoituksena on vahvistaa lasten osallisuutta sekä kykyä havainnoida, tutkia, ihmetellä ja ymmärtää ympäristöään. Ympäristökasvatus tarjoaa lapsille mahdollisuuden oppia asioita, jotka tukevat fyysisen ja sosiaalisen ympäristön suojelua ja ympäristön tilan paranemista. Salonen (2012, 12) jatkaa, että kestävä kehityksen kasvatukseen kuuluu kulutuksen ja kestävä toiminnan pohtiminen lasten kanssa. Kasvattaja kannustaa lasta jakamaan omastaan ja käyttämään vain sen, mitä kulloinkin tarvitsee. Lapsi oppii luonnonvarojen säästämistä ja ymmärtää kierrättämisen merkityksen, jolloin lapsen rooli hyvinvoinnin tekijänä korostuu.

Kestävään kehitykseen kasvattaminen on vastuun antamista ja vastuun kantamista. Kestävän kehityksen työ on oman ja lähiyhteisön toiminnan tarkastelua kestävä kehityksen näkökulmasta. Kestävässä kehityksessä on tärkeää antaa suunnittelu- ja toteutusvastuuta kaikille ympäristön toimijoille. (Luomi ym. 2010, 7.) Kestävän kehityksen kasvatuksessa on tärkeää korostaa ympäristön suhdetta itsen henkilökohtaisella tasolla. Tavoitteena on viedä eteenpäin globaalia ymmärrystä siitä, että kaikilla on yhtäläinen mahdollisuus vaikuttaa maapallon elinkelpoisuuden säilyttämiseen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 35.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 32) tuodaan esiin, että kaikessa toiminnassa on huomioitava ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Parikka-Nihti & Suomela (2014, 36) jatkavat, että lapsia tuetaan toimimaan ympäristön hyväksi esimerkiksi kierrätyksen, jätteiden lajittelun ja energian säästämisen myötä. Luomi ym. (2010, 9) lisäävät, että päiväkotikäisten lasten kohdalla kestävä kehitys tarkoittaa esimerkiksi kavereista huolehtimista, lähiympäristön tutkimista ja kestävämpien arkikäytäntöjen oppimista. Heidän mukaansa päiväkodin arki ja toiminta tulisi järjestää niin, että ympäristö kuormittuu mahdollisimman vähän osallisuuden ollessa isossa roolissa. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvat päivittäisen pienet ympäristöteot kasvattavat lasten ajattelua ja taitoa sekä tukevat lapsen kuulemistä (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 36).

3 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

Aihe valikoitui tarpeen perusteella, mutta myös sen, ettei leluista ylipäättäen ole paljoa tutkimuksia. Monet kirjoitukset liittyvät esimerkiksi lelujen sukupuolittuneisuuteen. Suurin osa tutkimuksista ja kirjoista leluihin liittyen ovat myös jo vanhoja. Nykyisessä kulutuskulttuurissa on hyvä välillä pysähtyä sen äärelle, että aina ei tarvitse uutta.

3.1 Tietoja päiväkodista

Yhteistyötaho kehittämistehtävässäni on päiväkoti Seinäjoen alueelta. Olen työskennellyt kyseisessä päiväkodissa 2 vuotta ja samassa ryhmässä molemmat vuodet. Päiväkodissa on yhteensä kahdeksan ryhmää. Pienten 1–3 -vuotiaiden ryhmiä on kaksi, isojen 3–5 -vuotiaiden ryhmiä kolme, yksi 1–5 -vuotiaiden ryhmä sekä eskari ja leikkitoiminta, joka kevään aikana kuitenkin lopetettiin.

Päiväkoti on rakennettu vuonna 2010 eli on melko uusi. Päiväkodissa on hyvät leikkitilat, jotka antavat monia mahdollisuuksia leikkeihin ja oppimiseen. Päiväkodista löytyy liikuntasali, uimahuone, sohvahuone, neljä päiväkodin yhteistä leikkitilaa (kaksi käytävää ja kaksi ovellista huonetta) sekä huone, jossa on iso älytaulu.

Syksyllä 2018 päiväkodissa lähdettiin kokeilemaan toimintatapaa, jossa jokaisen ryhmän tiloja olisi varattavissa myös muille ryhmille. Samalla päiväkodin yhteiset tilat lisättiin koko talon yhteiseen varaamistauluun. Jokainen ryhmä mietti omaan tiloihin erilaisen leikin, johon toisesta ryhmästä voisi tulla pienryhmän kanssa leikkimään. Kokeilun tarkoituksena oli saada muiden ryhmien tiloista, leluista ja rakennetuista leikeistä hyötyä kaikille. Harmittavasti kokeilu ei kuitenkaan onnistunut. Työntekijät kokivat pulmalliseksi mennä varaamaan toisista ryhmistä tilaa, joka oli yleensä ryhmän omassakin käytössä. Oli myös hankalaa tietää, milloin ryhmä tarvitsi omaa tilaansa ja milloin ei. Talon sisäinen tiedonkulku ei ollut aina toimivaa. Toimintatapa poistui ja toisten ryhmien tiloja käytettiin muiden ryhmien toimesta vain hyvin satunnaisesti. Idea ja ajatus leluista jäi kuitenkin kytemään.

3.2 Tavoitteet, menetelmät ja kehittäminen

Tavoitteena kehittämistehtävässä oli luoda yksinkertainen toimintatapa, jota jokaisen ryhmän on helppo toteuttaa välillä kiireisen arjen keskellä. Toimintatavan avulla maksimoitaisiin yhteisten lelujen hyödyt koko päiväkotia ajatellen. Myös lasten osallisuus ja yhteisöllisyys oli tärkeä teema, josta myös varhaiskasvatussuunnitelmassa puhutaan. Tärkeää on ottaa lapset mukaan pohtimaan oman ryhmän leluja ja sitä, millaisia kokonaisuuksia niistä saisi aikaan ja mitä kivoja leluja olisimme valmiit laittamaan kiertoon ilostuttamaan muita ja mitä kaikkea se tarkoittaa. Tämä olisi samalla tärkeä opetus siitä, miten uuden sijasta voidaan hyödyntää vanhaa. Vanhoista leluista saadaan mielenkiintoisia, kun niitä kierrätetään. Toisten vanha lelu voi tuntua toisessa ryhmässä uudelta. Samalla kannustetaan kotiinkin ajatusta lelujen vaihdosta ja kierrättämisestä. Lelujen kierrättämisen avulla on helppo puhua lasten kanssa kestävästä kehityksestä ja liittää siihen muitakin projekteja.

Menetelminä kehittämistehtävässä toimisi lasten kanssa käytävät keskustelut sekä havainnointi erityisesti mieluisten lelujen kartoituksessa. Tämä kehittämistehtävä on tyypiltään toiminnallinen suunnitelma. Tutkimus- ja kehittämistoiminnalla tarkoitetaan systemaattista toimintaa tiedon lisäämiseksi ja tiedon käyttämistä uusien toimintatapojen löytämiseksi. Kriteerinä on, että toiminnan tavoitteena on jotain oleellisesti uutta. (Tilastokeskus [viitattu 29.9.2020].) Kehittämisprosessi alkaa ideasta ja päätöksestä kehittää. Sen jälkeen seuraa analysointi, suunnittelu, toteutus ja lopuksi arviointi. (Työturvallisuuskeskus [viitattu 29.9.2020].)

3.3 Kehittämistehtävän eteneminen

Syksyn 2018 kokeilusta oppineena alettiin pohtia työyhteisön esiin nostamaa ideaa lelujen hyötyjen maksimoinnista. Selvästi tilojen varaaminen muista ryhmistä ei onnistunut, joten lelujen olisi tullava ryhmään. Lelujen vaihtamista päiväkodissa ilmeni silloin tällöin, mutta yleensä päiväkodin sisällä liikkui yksi tai kaksi isompaa lelua, kuten esimerkiksi kaivosrata. Enemmän vaihdeltiin lautapelejä ja palapelejä, satunnaisesti yksittäisiä leluja ilmestyi kahvipöytään muihin ryhmiin vietäväksi.

Työn alkuperäinen idea esitettiin palaverissa ennen koronan aiheuttamia toimia. Ideahan lähtikin työyhteisöstä, joten useammalle ajatus oli jo tuttu. Pian palaverin jälkeen kuitenkin koronatilanne muutti kaiken. Kaikki hankinnat päiväkotiin kiellettiin säästötoimenpiteenä. Seuraavassa palaverissa päätettiin, että idea toteutetaan niin hyvin kuin mahdollista vallitsevasta tilanteesta huolimatta. Tällöin syntyi idea lelujen kierrätyksestä ja kestävästä kehityksestä.

Päiväkodissa on niin monta ryhmää ja paljon lapsia, että työkavereiden apu oli suuressa roolissa kehittämistehtävän onnistumisessa. Yhteisessä palaverissa sovittiin, että jokainen hoitaisi idean esittämisen omalle ryhmälleen ja hoitaisi lelukokonaisuuksien keräämisen yhdessä lasten kanssa. Keskustelua syntyi heti paljon yhteisöllisyyden lisäämisestä ja lasten osallisuudesta. Lapset tulisi ottaa mukaan lelukokonaisuuksien ideoimiseen ja keräämiseen. Sovittiin, että lelukokonaisuutta saa täydentää muiden ryhmien leluilla, jos se ryhmään sopii. Joustavuus korostui puolin ja toisin, jotta syntyisi mahdollisimman paljon yhteistä iloa koko päiväkodille. Keskustelua syntyi myös siitä, miten aikuisen esimerkki ja lasten kanssa keskustelu olisi tärkeässä roolissa. Ryhmässä olisi hyvä keskustella ylipäätään siitä, miten leluja käsitellään. Jokainen ryhmä voisi ottaa myös jonkinlaisen muun projektin kestävään kehitykseen ja kierrättämiseen liittyen, esimerkiksi metsäretkellä löydetyistä metsään kuulumattomista esineistä järjestyi roskanäyttely.

3.3.1 Lelukansion päivitys ja suosittujen lelujen kartoitus

Lelukansion päivitys lähti liikkeelle ajatuksesta mitä kaikkea päiväkodista jo löytyykään ja mistä, sillä kansiossa oli enimmäkseen jo vanhentunutta tietoa. Näin ollen lelukansio päivitettiin keväällä 2020. Lelukansion päivitys oli ehdottoman tärkeää kehittämistehtävääkin ajatellen, jotta jatkossa kasvattajat osaavat kertoa lapsille kaikista lelumahdollisuuksista, kun kierrättäminen aloitetaan.

Nyt lelukansiosta näkee, mitä leluja missäkin ryhmässä on. Lelut ovat jaoteltu rakenteluun, hahmoihin ja roolileikkeihin. Rakentelu-osiossa on lueteltuna esimerkiksi zoobit, clicsit, pehmopalikat sekä junarata ja kerrottu, missä kaikissa ryhmissä kyseisiä leluja on. Hahmoissa lukee esimerkiksi barbit, nukkekoti, ritarlinna ja eläimet. Roolileikki-osioista löytyy esimerkiksi lääkärileikki, kotileikki, työkalut ja jäätelökioski.

Ihan jokaista päiväkodin lelua ei tietenkään kansiosta löydy, mutta pääpiirteittäin ideaa siitä, mistä ryhmästä lähteä etsimään tarvitsemiaan leluja.

Lapsia osallistettiin myös kysymällä heidän ajatuksiaan leluista. Lapsilta kysyttiin, mikä on lelu ja millainen heidän mielestään on hyvä lelu. Vastaukseksi saatiin ”no se on semmonen millä voi leikkiä”, ”no vaikka pikkuauto tai legot tai joku”, ”semmonen millä voi tehdä jotain kivaa, semmonen hauska juttu”, ”hyvä lelu on sellanen mitä on toivonut vaikka pukilta”, ”no hyvä lelu näyttää hienolta ja niillä on erilaisia osia”, ”semmonen on hyvä että on kavereiden kans kiva leikkiä sillä”.

Mieluisten lelujen kartoituksessa huomattiin, että yleisesti suosittuja leluja kehittämistehtävän päiväkodissa ovat legot ja muut rakenneltavat, pikkuautot, nukkekoti, kotileikitavarat ja eläinhahmot. Myös erilaisia liikuntavälineitä käytetään ryhmissäkin enenevässä määrin, kuten hyppynarut, pallot ja trampoliini. Ulkoleikeissä paljon käytettyjä leluja ovat isot rekat, pyörät, potkulaudat ja hiekkalaatikkolelut. Lelupäivinä näkyi usein muun muassa nukkeja, legosettejä, Ryhmä Hau -leluja ja dinosauksia. Lasten kanssa käytiin läpi myös ryhmän leluja ja he saivat miettiä, mitkä ovat heidän suosikkilelujaan. Kun vastauksena oli esimerkiksi pikkuautot, miettimme yhdessä, millainen leikki pikkuautoilla olisi hauska ja mitä siihen tarvittaisiin ja löytyisikö välineet ryhmästä tai voisiko siihen askarrella jotain. Lapset saivat miettiä, millaisen lelukokonaisuuden keräisivät esimerkiksi autoista toiseen ryhmään. He saivat myös haaveilla, millaisen lelukokonaisuuden haluaisivat omaan ryhmäänsä.

3.3.2 Toimintasuunnitelma

Kyselyjen, keskustelujen, havainnoinnin ja lasten ideoiden jälkeen toimintasuunnitelma alkoi muotoutua. Ennen toiminnan aloittamista lasten kanssa tulisi pohtia, millaiset lelukokonaisuudet ilahduttaisivat muita ryhmiä. Mitä tapahtuu, jos maltamme luopua meille mieluisista leluista? Jos muut ryhmät tekevät samoin, saammekin joka kuukausi uusia lapsille mieluisia leluja ryhmään ja uusia leikkejä aikaiseksi. Jos kaikki antaisivat vain ryhmänsä epäsuosittuja, ehkä vähän rikkinäisiäkin leluja, mitä siitä seuraisi? Voivatko eri lelut olla mieluisia toisille ja voiko silloin suuttua saades-

saan epämieluisan lelun ryhmään? Saadaanko enemmän iloa aikaan, kun lelukokonaisuus kerätään ajatuksella ja hyvällä tahdolla? Isona teemana projektissa olisi lause ”kun annat hyvää, saat hyvää”.

Käytännön toiminnassa lelujen kierrätys menisi niin, että jokainen ryhmä kokoaa ryhmänsä, ja mahdollisesti muidenkin ryhmien, leluista lelukokonaisuuden yhdessä. Lelukokonaisuuden olisi hyvä olla sellainen, jonka saa pakattua ainakin osittain laatikkoon. Kokonaisuutta varten voi myös askarrella lasten kanssa jotain, esimerkiksi autoleikkiin pahvilaatikosta autopesula. Ryhmät voivat yhdessä sopia, haluavatko jonkinlaisen teeman kerätyille leluille, esimerkkinä roolileikki. Tällöin ryhmät voisivat sopia, että yksi ryhmä kerää esimerkiksi lääkärileikin ja toinen kauppaleikin. Teemaa ei ole pakko sopia, vaan ryhmille voidaan antaa keräämisessä myös täysin vapaat kädet.

Pääsääntöisesti jos ei muuta sovita, joka kuukauden ensimmäisenä maanantaina kerättäisiin liikuntasaliin nämä lelukokonaisuudet laatikoissaan. Jokainen ryhmä saisi vuorollaan mennä saliin tutkimaan lelukokonaisuuksia ja valitsemaan yhdessä ryhmälleen laatikon. Yksimielisyyttä varmasti harvoin tulee, joten valintatapana voi käyttää esimerkiksi äänestystä kädennostolla tai palikan laittamisella äänestettävän lelukokonaisuuden viereen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (2018, 26) korostetaan, että lapsen oikeus osallistua ja vaikuttaa luovat pohjan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Jokainen ryhmä saisi vuorollaan käydä valitsemassa ensimmäisenä laatikon ryhmäänsä, eli vuoro olisi kiertävä. Seurantatapana olisi taulukko, johon merkitään oman ryhmän perään mitä toi, ja mitä vei (Taulukko 1). Tällä varmistettaisiin lelujen valinnan tasapuolisuus. Leluja kierrätettäisiin syyskuusta toukokuuhun, sillä kesäkuukaudet päiväkotia on usein kiinni ja elokuukin menee yleensä kaikenlaisen uuden parissa.

Kun kaikki ryhmät ovat keränneet päiväkodista hyvän lelukokonaisuuden, pyörii se ympäri päiväkotia koko toimintavuoden ajan. Näin ei tarvitse olla koko ajan keksimässä uusia kokonaisuuksia, vaan pystytään hyötymään kerran hyvin tehdystä työstä. Tämä edellyttää sitä, että ryhmä valitsee aikuisen ohjauksella sellaisen lelukokonaisuuden, joka ei ole ryhmässä vielä käynyt. Seitsemällä ryhmällä lelukokonaisuudet ovat kierrossa seitsemän kuukautta. Koska leluja kierrätetään syyskuusta

toukokuuhun, on mahdollista parina kertana valita jo aiemmin ryhmässä käynyt lelukokonaisuus. Myös ryhmän itse keräämän lelukokonaisuuden saa valita ryhmään. Ohjaajan merkitys lelukierrätyksen onnistumisessa on suuri, sillä hän heti alussa innostaa lapsia uuteen projektiin. Aiheen ympärille voi rakentaa paljon muunlaistakin toimintaa, kuten esimerkiksi roskanäyttely tai askartelu kierrätysmateriaalista. Toimintaan voi osallistaa myös vanhempia ja järjestää vaikka päiväkodin oman kirpputorin tai vaihtotorin. Lelujen kierrätys on hyvä mahdollisuus lisätä koko päiväkodin yhteisöllisyyttä suojellen samalla elintärkeää Suomen luontoa.

Taulukko 1. Ryhmien valintavuoro leluille.

LELUJEN VALINTAVUORO	MITÄ TOIN	MITÄ VEIN
1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Onneksi nykyään sen sijaan, että vanhat lelut jätettäisiin varastoihin pölyttymään, ovat monet vanhemmat heränneet lelujen kierrätykseen. Mielestäni varhaiskasvatuksessa sitä pitäisi tehdä enemmän, sillä usein lelut jäävät vuosiksi samaan ryhmään, jolloin suuri osa lapsista ei pääse nauttimaan niistä. Monesti lelut myös tuntuvat jo tylsiltä, kun lapsi joutuu katselemaan samoja leluja parinkin vuoden ajan, mikä on pitkä aika lapsen elämässä. Sen huomaa aina, kun ”uusi” lelu tulee ryhmään. Uusi lelu, vaikkakin olisi vanha, on hetken ajan hittilelu. Kaikki lapset haluavat kokeilla sitä ja leikkiä sillä. Toisen roska on toisen aarre. Lelujen kierrättämisellä saadaan osallistettua lapsia ja kasvattajia yhteiseen hyvään. Sen avulla voi oppia paljon uutta sekä tuottaa iloa lapsiryhmille.

Johtopäätöksenä koko kehittämistehtävästä voisi sanoa sen, että koskaan ei tiedä, mitä tulee tapahtumaan. Maailma saattaa muuttua hetkessä ja se, mikä ennen oli arkipäivää, onkin mukava muisto vain. Tänä vuonna koko maailma on joutunut totutella uudenlaiseen tilanteeseen. Koronavirus on koskettanut meitä kaikkia, tavalla tai toisella. Opiskeluun ja erityisesti kehittämistehtävään koronavirus laitto kapuloita rattaisiin erityisen kovasti. Kirjastot suljettiin, koulupäivät järjestettiin etänä ja koko valmistelemani idea kehittämistehtävään valui sormieni välistä. Lohtua toi edes se, että sama tilanne oli muillakin.

Vallitseva tilanne opetti kuitenkin joustavuutta ja pakotti miettimään asioita uudelleen. Jouduin luopumaan alkuperäisestä ideastani ja muokkaamaan sen tilanteeseen sopivaksi. Se sujuikin yllättävän mutkattomasti ja mahtavat työkaverit olivat tukenani. Oikeastaan olin loppujen lopuksi tyytyväinen uuteen aiheeseen, sillä siihen sai liitettyä niin kovin ajankohtaisen aiheen, kierrätyksen ja kestävän kehityksen. Lisäksi saimme hauskoja keskusteluja lasten kanssa aikaan sekä heräteltyä kierrätysaihetta enemmän. Yhteinen projekti yhdisti koko päiväkotia.

Minua turhautti valtavasti se, ettemme päässeet toteuttamaan suunnitelmaa laisinkaan. Koronan vuoksi oli tarkoitus aloittaa lelujen kierrätys kesän jälkeen, jolloin olettimme, että leluja voisi mahdollisesti jo vaihtaa ryhmästä toiseen. Kaikkien harmiksi koronatilanne jatkui kuitenkin kesän jälkeenkin, joten emme päässeet toteuttamaan

ideaa. Oma työsuhteeni päiväkodissa myös päättyi. Tämän kehittämistehtävän synnyttämä toimintasuunnitelma jää siis odottelemaan toistaiseksi parempia päiviä.

En aio lannistua, sillä hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Onnistuin asettamissani tavoitteissa ja siitä on oltava tyytyväinen. Sain kehitettyä toimintasuunnitelman (Liite 1), jonka avulla säästetään rahaa, lisätään ekologisuutta ja annetaan tilaa luovuu-delle. Tämä toimintasuunnitelma on helppo ottaa käyttöön ja sitä voivat soveltaa ja hyödyntää kaikki Suomen päiväkodit, kun halutaan saada enemmän irti yhteisistä leluista. Nykyaikana ei voi korostaa liikaa kestävän kehityksen merkitystä pienissä-kin arjen teoissa. Nyt kasvattajat ja lapset voivat toimintasuunnitelmani avulla yhdessä luoda yhteistä hyvää päiväkodille.

LÄHTEET

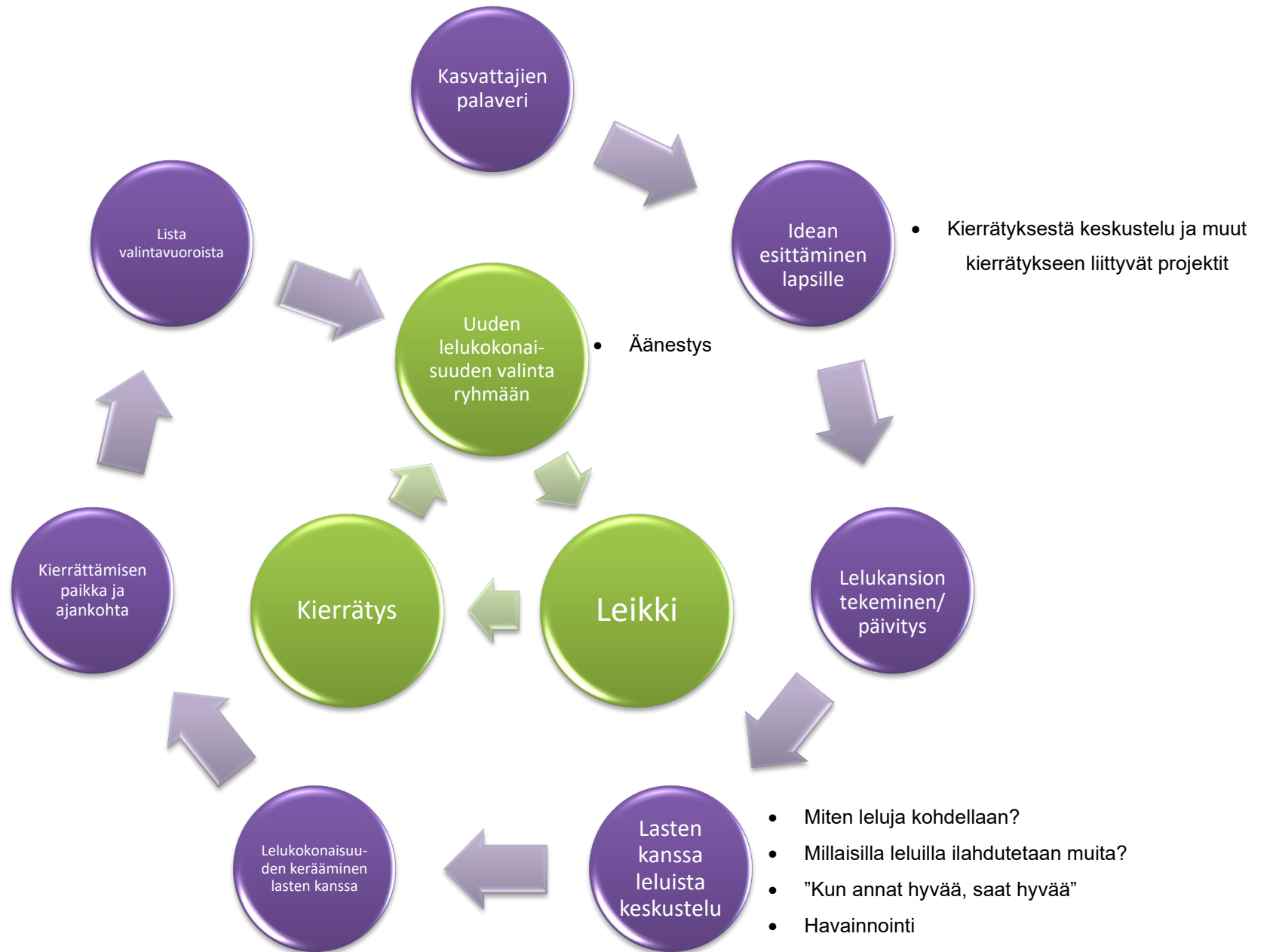
- Aivoliitto. 14.2.2019. Leikki ansaitsee aikaa ja tilaa. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.8.2020]. Saatavana: <https://www.aivoliitto.fi/verraton/artikkelit/leikki-ansaitsee-aikaa-ja-tilaa/>
- Ginsburg, K. 2007. The Importance of Play in Promoting Healthy Child Development and Maintaining Strong Parent-Child Bonds. [Verkkojulkaisu]. The American Academy of Pediatrics. [Viitattu 13.8.2020]. Saatavana: <https://pediatrics.aappublications.org/content/119/1/182>
- Greider, L. Ei päiväystä. Toy Story. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 3.8.2020]. Saatavana: <https://www.theculturecrush.com/feature/toy-story>
- Hakola, M. 2013. Kuluttaja päiväkodissa - Lelut, leikit ja lasten kulutuspuhe. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 3.8.2020]. Saatavana: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38920/Maisterin%20tutkielma%20Marjo%20Hakola.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Healey, A. & Mendelsohn, A. 2019. Selecting Appropriate Toys for Young Children in the Digital Era. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 3.8.2020]. Saatavana: <https://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/143/1/e20183348.full.pdf>
- Heinimaa, M. 2005. Sankarilliset lelut: Neuvostoleikkikalun lyhyt historia. Jyväskylä: Atena.
- Helenius, A. & Lummelahdi, L. 2013. Leikin käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Holappa, A-S., Kangas J. & Costiander, K. Opetushallitus. 25.11.2019. Leikin olemus. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.8.2020]. Saatavana: <https://www.oph.fi/fi/blogi/leikin-olemus>
- Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. 2001. Piaget'n ja Vygotskin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa K. Karila, J. Kinos & J. Virtanen (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hänninen, R. 2003. Leikki: ilmiö ja käsite. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Jantunen, T., Suutarla S. & Heino, N. 2019. Leikin taikaa – Miksi leikki on niin tärkeää? Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus: Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. [Verkkokirja]. Tampere: Vastapaino Oy. Saatavana Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.

- Lehto, M-L. 1996. Huwikaluja lapsille: Vanhat suomalaiset lelut. Helsinki: Tammi.
- Lelukaupat.fi. Ei päivystä. Top 50 lelut. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.8.2020]. Saatavana: <https://www.lelukaupat.fi/top-50>
- Luomi, A., Paananen, J., Viberg, K. & Virta, L. 2010. Keke päiväkodissa – Kestävän kehityksen opas. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskus. [Viitattu 11.8.2020]. Saatavana: https://www.kierratyskeskus.fi/files/4679/Keke_paivakodissa.pdf
- Meriluoto, T., Marila-Penttinen, L. & Lehtinen, E. 2015. Osallisuuden ja kokemus-asiatuntijuuden käsikirja. [Verkkojulkaisu]. Ensi- ja turvakotien liitto. [Viitattu 1.9.2020]. Saatavana: http://www.e-julkaisu.fi/ensi_ja_turvakotien_liitto/osallisuus_kasikirja/pdf/Osallisuus_k_sikirja.pdf
- Nevalainen, E. 2006. Kuusivuotiaiden lasten suhde leikkikaluihin. [Verkkojulkaisu]. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 3.8.2020]. Saatavana: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/8795/URN_NBN_fi_jyu-2006452.pdf?sequence=1
- Opetushallitus. 2016. Leikki esiopetuksessa -tukimateriaali. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 13.8.2020]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/leikki_esiopetuksessa_tukimateriaali_0.pdf
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatuksen perusteet 2018. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Punamusta Oy. [Viitattu 11.8.2020]. Saatavana: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä: Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Piaget, J. 1999. Play, dreams and imitation. International Library of Psychology. Lontoo: Routledge.
- Salonen, A. 2012. Sosiaalisen kestävyden edistäminen on kestävä kehityksen ydinosaamista. Lastentarha 1/2012, 10–17.
- Sarkkinen, S. 2017. Mitä ympäristökasvatus on? Ympäristökasvatus-lehti 2/2017. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 27.8.2020]. Saatavana: <https://feesuomi.fi/lehti/mita-ymparistokasvatus-on/>
- Suomen Leluyhdistys ry. 18.3.2016. Maailma muuttuu – niin lelutkin. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 3.8.2020]. Saatavana: <https://suomenleluyhdistys.fi/maailma-muuttuu-niin-lelutkin/>

- Terveyskylä.fi. 13.3.2018. Leikin merkitys. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.8.2020]. Saatavana: <https://www.terveyskyla.fi/lastentalo/perheille-ja-kasvattajille/miten-valmistaa-lastaja-nuorta-sairaalahoitoon/leikin-merkitys>
- THL. 3.9.2019. Lastensuojelun käsikirja. [Verkkosivu]. [Viitattu 27.8.2020]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>
- Tilastokeskus. Ei päiväystä. Tutkimus- ja kehittämistoiminta. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana: https://www.stat.fi/meta/kas/t_ktoiminta.html
- Työturvallisuuskeskus. Ei päiväystä. Työpaikan kehittäminen. [Verkkosivu]. [Viitattu 29.9.2020]. Saatavana: https://ttk.fi/tyoturvallisuus_ja_tyosuojelu/tyosuojelu_tyopaikalla/tyopaikan_kehittaminen
- Vehkalahti, R. & Urho, T. 2013. Leikki on totta! – Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten keskus.
- Ympäristöministeriö. 26.6.2017. Mitä on kestävä kehitys. [Verkkosivu]. [Viitattu 11.8.2020]. Saatavana: https://www.ym.fi/fi-fi/ymparisto/kestava_kehitys/mita_on_kestava_kehitys

LIITTEET

Liite 1. Lelukokonaisuuksien kierrättämisen toimintasuunnitelma

- Lasten osallisuus
- Pakkaaminen laatikkoon helpottaa siirtelyä